

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА**

ДМИТРЕНКО Юрій Степанович

УДК 351.86:<343.98:621.3:159.91>(477)

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки
та охорони громадського порядку

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Хмельницькому університеті управління та права.

Науковий керівник – доктор наук з державного управління,
СЦІНСЬКА Майя Володимирівна,
Хмельницький університет управління та права,
головний науковий співробітник відділу з координації
наукових заходів, міжнародного співробітництва та
грантової діяльності.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління,
старший науковий співробітник,
САЛЬНІКОВА Ольга Федорівна,
Національний університет оборони України імені Івана
Черняхівського, доцент кафедри стратегії національної
безпеки та оборони інституту державного військового
управління;

кандидат наук з державного управління
ТВЕРДОХЛІБ Олександр Степанович,
Національна академія державного управління при
Президентові України, доцент кафедри інформаційної
політики та цифрових технологій.

Захист відбудеться *29 грудня 2017 р. о 12 годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради К 70.895.01 Хмельницького університету управління та права за адресою: 29000, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 8.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Хмельницького університету управління та права (29000, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 8).

Автореферат розісланий *27 листопада 2017 р.*

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Шевчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні вимоги до побудови демократичної, соціальної, правової та обороноздатної України висувають на порядок денний питання створення ефективного сектору безпеки і оборони України шляхом розвитку та підвищення ефективності функціонування державного та військового управління, а саме: впровадження ефективних заходів боротьби із корупцією; запобігання витоку інформації з обмеженим доступом; підвищення якості комплектування керівних посад у структурних підрозділах сектору безпеки і оборони України, органах державної влади, що беруть участь в антитерористичній операції.

Важливість дисертаційної роботи стосовно державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України зумовлена тим, що це наукове питання дотепер не має системного висвітлення у вітчизняній науковій літературі, не стало об'єктом уваги з боку органів державної влади (військово-цивільних адміністрацій) та сектору безпеки і оборони України в умовах зовнішньої агресії Російської Федерації проти України.

Водночас очевидно, що якісний аналіз сучасних інформаційно-технологічних процесів, викликаних переходом України до європейських стандартів, зумовлює необхідність впровадження принципово нових методів забезпечення кадрової безпеки, ефективного запобігання правопорушень у сфері державної безпеки, викорінення корупційної системи у більшості державних структур. У межах цього процесу особливої актуальності набули методи інструментальної детекції обману, що в нашій країні переважно мають вигляд опитування з використанням поліграфа.

Стратегічні підходи до процесу створення ефективного сектору безпеки і оборони України закладені у Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, де визначено необхідність реформування системи державного управління, очищення влади від корупціонерів та агентури іноземних спецслужб, непрофесіоналів, політичної кон'юнктури, унеможливлення переважання особистих, корпоративних, регіональних інтересів над загальнонаціональними.

Актуальність комплексного дослідження державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України зумовлена набуттям чинності рішенням Ради національної безпеки і оборони України "Про концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України" від 4 березня 2016 р., затвердженим Указом Президента України від 14 березня 2016 р. № 92/2016, де основними шляхами досягнення необхідних оперативних та інших спроможностей складових сектору безпеки і оборони визначено: удосконалення державного управління та керівництва сектором безпеки і оборони, у тому числі систем забезпечення інформаційної і кібербезпеки, систем захисту інформації та безпеки інформаційних ресурсів; забезпечення розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, які використовуються для потреб сектору безпеки і оборони України.

Дослідженню і розвитку теорії та практики державного управління і його механізмів присвячені праці сучасних українських учених, зокрема В.Б.Авер'янова, В.Д.Бакуменка, О.М.Бандурки, І.Л.Гасюка, Н.І.Глазунової, В.В.Корженка, О.Б.Коротич, М.І.Круглова, В.С.Куйбіди, Н.М.Мельтюхова, В.Я.Малиновського, Н.Р.Нижник, П.І.Надолішнього, І.В.Розпутенка, Р.М.Рудніцької, О.Г.Сидорчука, О.М.Стельмаха, Ю.О.Тихомірова, О.С.Твердохліба, О.В.Федорчак, Л.П.Юзькова та ін.

Теоретичні та методологічні основи управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку містяться в дослідженнях українських науковців, зокрема В.Ю.Богдановича, О.С.Бодрука, В.П.Горбуліна, А.С.Гриценка, В.В.Говорухи, С.В.Дрьомова, О.А.Долгого, Я.А.Жаліла, А.Б.Качинського, В.О.Косевцова, О.В.Литвиненка, І.І.Мусієнка, О.М.Омельчука, В.І.Почепцова, А.А.Падеріна, В.М.Рижих, О.Ф.Сальнікової, Г.П.Ситника, А.І.Семенченка, А.С.Сіцінського, М.В.Сіцінської, О.М.Суходолі, М.В.Сунгуровського, В.М.Телелима, О.В.Турчинова та ін.

Аналізу теоретичних і прикладних аспектів застосування поліграфа присвячені дослідження В.І.Барко, Г.С.Берланда, В.А.Варламова, С.Д.Гусарєва, С.Н.Зерина, І.С.Зубрилова, В.М.Князева, О.Р.Малхазова, О.І.Мотляха, А.Н.Обухова, С.В.Поповічева, А.І.Скрипникова, Р.А.Фергерсона, Ю.І.Холодного, В.В.Чернея, С.С.Чернявського С.І.Яковенко, С.А.Яни, та ін.

Водночас досліджень, у яких із позицій системного підходу розглянуто державно-управлінські аспекти комплексної проблеми використання технології поліграфа в цілому та механізмів державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України зокрема, практично немає.

Отже, підвищення ефективності антикорупційних і люстраційних процедур, що тривають в Україні, та запровадження новітніх форм протидії злочинності визначає необхідність розширення сфери поліграфічних досліджень у галузі науки державного управління.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. В основу дисертації покладено результати досліджень і розробок, отриманих автором за безпосередньої участі в науково-дослідній роботі Хмельницького університету управління та права на тему: “Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави” (ДР № 0108U008927), де роль автора полягала в дослідженні питання використання технології поліграфа з метою підвищення ефективності антикорупційних і люстраційних процедур, що тривають в Україні. Крім того, в основу дисертації покладено результати досліджень, отримані дисертантом за безпосередньої участі в науково-дослідній роботі Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України на тему: “Удосконалення методики проведення опитування персоналу з використанням поліграфа у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України” (шифр “Пілігрим”), де роль автора полягала в дослідженні питання подальшого вдосконалення інструментарію, форм та методів проведення опитування персоналу з використанням поліграфа у МО України та ЗС України

в інтересах підвищення якості роботи з персоналом у процесі підготовки і прийняття кадрових рішень.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в науковому обґрунтуванні механізмів державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України та розробленні науково-практичних рекомендацій органам державного і військового управління щодо забезпечення використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України в контексті вимог Стратегії сталого розвитку “Україна-2020”, Стратегії національної безпеки України та Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- дослідити теоретико-правові основи державного регулювання використання поліграфічних технологій в Україні;

- визначити й охарактеризувати механізми державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України;

- системно проаналізувати нормативно-правову базу з питань державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України;

- виявити проблемні питання державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України;

- проаналізувати й узагальнити зарубіжний досвід державного регулювання використання поліграфічних технологій у структурах безпеки і оборони;

- запропонувати пріоритетні напрями та шляхи вдосконалення державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України;

- удосконалити методичний інструментарій проведення опитування з використанням поліграфічного в секторі безпеки і оборони України.

Об’єкт дослідження – суспільні відносини, що складаються у процесі формування та реалізації інформаційно-комунікаційних технологій.

Предмет дослідження – державне регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою науково-дослідної роботи слугували сучасна теорія державного управління у сфері національної безпеки, міжнародно-правові акти з питань використання поліграфічних технологій, законодавчі та нормативно-правові акти України – Конституція та закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки України.

Для досягнення мети дослідження та вирішення поставлених завдань було використано комплекс загальнонаукових методів, що дало змогу систематизувати емпіричну інформацію, проаналізувати поточний стан

державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України.

У процесі підготовки дисертації використано такі наукові методи: історичний – дав змогу окреслити еволюцію виявлення фізіологічних ознак брехні в різні часові проміжки та дослідити історичні передумови формування й розвитку поліграфічних технологій; загальнонаукового аналізу – використаний для аналізу наукових джерел, державних і міжнародних документів, що регламентують діяльність суб'єктів забезпечення національної безпеки щодо організації та проведення опитування з використанням поліграфа в секторі безпеки і оборони України; систематизації – дав можливість скласти характеристику понять і визначень сутності використання поліграфічних технологій у державному та військовому управлінні; співвіднесення і зіставлення – сприяв трактуванню прав та обов'язків окремих суб'єктів забезпечення національної безпеки щодо проведення опитування персоналу з використанням поліграфа з позиції їх спрямованості в наукових категоріях; системного аналізу – застосований для визначення критеріїв вимірювання оцінки ефективності проведення процедури опитування персоналу з використанням поліграфа в аспекті практичної реалізації; емпіричного узагальнення – застосований в процесі вивчення різноманітних методичних інструментаріїв для проведення опитування з використанням поліграфа у секторі безпеки і оборони України; порівняльно-правового аналізу – використаний під час вивчення зарубіжного досвіду щодо правового регулювання використання поліграфічних технологій з урахуванням перспектив європейської та євроатлантичної інтеграції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є першим у вітчизняній науці державного управління комплексним дослідженням механізмів державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України, у якому виявлено проблеми впровадження поліграфічних технологій у силових та спеціальних структурах держави для їх подальшого вирішення шляхом удосконалення державного регулювання у цій сфері, а також розроблення науково-практичних рекомендацій органам державного та військового управління щодо забезпечення використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України. У дисертаційному дослідженні:

вперше:

– визначено структурно-функціональний зміст механізмів державного регулювання щодо застосування поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України, який полягає у цілеспрямованому, регулюючому впливі держави через органи державного та військового управління, до компетенції яких належать питання забезпечення національної безпеки, що передбачає вжиття комплексних заходів із використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України для забезпечення кадрової безпеки, ефективного запобігання правопорушенням у сфері державної безпеки, викорінення корупційної системи у більшості державних структур;

– теоретично обґрунтовано державно-управлінський підхід до проведення опитування персоналу з використанням поліграфа в секторі безпеки і оборони України, який містить систему заходів: створення механізму координації та взаємодії між органами виконавчої влади, зокрема координаційно-аналітичного центру із використання поліграфічних технологій; розроблення методики обчислення результатів поліграфічних перевірок, що буде використовуватися в цьому секторі; запровадження діяльності Інспекції з питань використання поліграфічних технологій у складових сектору безпеки і оборони України, діяльність якої контролюватиме Міжвідомча комісія при Раді національної безпеки і оборони України;

удосконалено:

– методичний підхід до використання поліграфа в секторі безпеки і оборони України, що в умовах зовнішньої агресії комплексно враховує загальні особливості кадрових процесів у державному та військовому управлінні, спрямованих на створення нових ефективних підходів до якісного комплектування керівних посад для сектору безпеки і оборони, ефективного запобігання правопорушенням у сфері державної безпеки, викорінення корупції;

– комплекс спеціальних процедур щодо використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України шляхом розроблення “Положення про організацію та порядок використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України”;

– понятійно-категорійний апарат означеної сфери дослідження, зокрема сформульовано авторське визначення терміна “поліграфічні технології” як сукупності прийомів і способів одержання, обробки, зберігання та використання інформації, отриманої від людини за допомогою приладу поліграф, фахівцем, що має професійну підготовку, проводить дослідження за спеціальними методиками, спрямованими на відкрите виявлення інформації, яка цікавить ініціатора, та має відповідні повноваження органів державного та військового управління для проведення цієї процедури у визначеному місці на основі дозвільних документів державного зразка;

набули подальшого розвитку:

– механізми державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України (організаційний, соціальний, правовий, психологічний), основна роль яких полягає у спрямуванні на забезпечення державної безпеки, боротьбу з корупцією в органах державної влади за допомогою поліграфічних технологій, що в сукупності забезпечуватимуть ефективне функціонування збалансованої системи національної безпеки України;

– шляхи вдосконалення використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України у контексті запровадження Міжвідомчої комісії при Раді національної безпеки і оборони України з питань використання поліграфічних технологій у секторі безпеки і оборони України, діяльність якої спрямована на підвищення ефективності використання поліграфічних технологій на державному рівні;

– система підготовки поліграфологів, виконання функціональних обов'язків яких пов'язане з експертно-аналітичною та інформаційно-комунікативною діяльністю для сектору безпеки і оборони України, а саме питання визначення критеріїв оцінювання рівня професійних знань поліграфологів у цій сфері та їх дисциплінарної відповідальності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних прикладних розробок, що сприятимуть підвищенню ефективності використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України. Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження використали:

– Науково-методичний центр кадрової політики Міністерства оборони України – впровадженням у науково-дослідну роботу “Удосконалення методики проведення опитування персоналу з використанням поліграфа у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України” (шифр “Пілігрим”) № 0116U000633, а саме розробленням і реалізацією комплексу організаційних та практичних заходів, спрямованих на запобігання корупційним проявам у Збройних Силах України з використанням поліграфічних технологій (розділ 1.4 “Сутність та зміст процедури опитування персоналу з використанням поліграфа як засобу забезпечення кадрової безпеки у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України”) (акт про впровадження від 23 серпня 2017 р. № 273/4/271);

– Науково-дослідний центр Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка – впровадженням у науково-дослідну роботу “Обґрунтування наукових підходів щодо удосконалення професійної діяльності фахівців кадрових органів ЗС України” (шифр “Діяльність”) № 0101U001824, а саме застосуванням методики використання поліграфічних технологій для удосконалення системи професійної діяльності фахівців кадрових органів (розділ 1.2.3 “Аналіз вітчизняного досвіду з питань підготовки (підвищення кваліфікації) та індивідуальної підготовки фахівців кадрових органів ЗС України”) (акт про впровадження від 28 квітня 2017 р. № 86);

– Департамент кадрової політики Міністерства оборони України – вдосконаленням нормативно-правових актів, які регулюють питання використання поліграфічних технологій у МО України та ЗС України (акт про впровадження від 1 вересня 2017 р. № 226/7771).

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та практичні положення й результати дослідження опубліковано в матеріалах науково-практичних конференцій: “Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє” (Київ, 2015); “Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики” (Дніпро, 2017); “Публічне управління: ціннісні орієнтири, стандарти якості та оцінка ефективності” (Київ, 2017); “Інноваційний розвиток науки нового тисячоліття” (Херсон, 2017); “Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка” (Київ, 2017), “Стратегічні напрями

соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації” (Хмельницький, 2017).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 13 наукових праць, з них 6 статей – у наукових фахових виданнях України з державного управління, 1 стаття – в зарубіжному виданні, 6 тез – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів зі списком використаних джерел до кожного, висновків та додатків. Повний обсяг дисертації становить 244 сторінки, з них 185 – основного тексту. Робота містить п'ять рисунків в основному тексті та шість додатків. Список використаних джерел налічує 99 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами й темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, наведено дані щодо їх апробації, структури та обсягу дисертації.

У першому розділі – *“Теоретико-правові основи державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України”* – розкрито поняття і сутність державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України, його конституційно-правові основи, охарактеризовано механізми державного регулювання використання поліграфічних технологій в цій сфері.

У розділі зазначено, що узагальнення теоретичних засад використання поліграфічних технологій в Україні дало змогу виявити, що попри наявність ґрунтовних досліджень у галузях психологічних і технічних наук, тематика державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України ще не була предметом окремого дослідження. Науковці консолідовані в тому, що основними завданнями державного регулювання використання поліграфічних технологій в Україні є: забезпечення кадрової безпеки; ефективне запобігання правопорушенням у сфері національної безпеки; викорінення корупційної системи у більшості державних структур тощо.

Доведено, що поліграфічні технології є сукупністю прийомів і способів одержання, обробки, зберігання та використання інформації, отриманої від людини за допомогою поліграфа, фахівцем, що має професійну підготовку, проводить дослідження за спеціальними методиками, спрямованими на відкрите виявлення інформації, яка цікавить ініціатора, та має відповідні повноваження для проведення цієї процедури у визначеному місці на основі дозвільних документів державного зразка.

Визначено, що державне регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України – це системна та впорядкована діяльність органів державного та військового управління, спрямована на коригування роботи складових сектору безпеки і оборони для досягнення відповідного рівня взаємодії та зосереджена на одержанні, обробці, зберіганні

та використанні інформації, отриманої за допомогою поліграфа з метою якісного комплектування керівних посад для сектору безпеки і оборони (далі – СБіО) , ефективного запобігання правопорушенням у сфері державної безпеки, викоринення корупції.

Розглянуто організаційний, соціальний, правовий та психологічний механізми державного регулювання використання поліграфічних технологій в СБіО та розкрито їх основну роль, яка спрямована на забезпечення державної безпеки, боротьбу з корупцією в органах державної влади за допомогою поліграфічних технологій, що в сукупності забезпечуватимуть ефективне функціонування збалансованої системи національної безпеки України.

Наголошено на тому, що поліграфічні технології в секторі безпеки і оборони України має використовувати виключно кваліфіковані спеціалісти, які підтвердили свій рівень знань та навичок в установленому законом порядку. Відсутність процедури відбору кваліфікованих поліграфологів, системи контролю за їх діяльністю та дотриманням правил професійної етики, а також неможливість притягнення таких осіб до дисциплінарної відповідальності спричиняють розвиток зловживань, порушень прав та свобод людини, зростання недовіри до таких опитувань та поширення непрофесіоналізму у цій сфері.

Доведено, що на сьогодні переважна більшість керівних документів у цій сфері – це відомчі накази та внутрішні інструкції, що містять загальні положення стосовно використання поліграфічних технологій.

Виявлено, що на законодавчому рівні не сформована цілісна всеохопна система державного регулювання цієї сфери, розвиток якої сприятиме: зниженню проявів корупції у СБіО України; виконанню завдань оперативно-розшукової діяльності, досудового та судового провадження; прийняттю рішень у ході відбору кандидатів для заміщення вакантних посад; проведенню спеціальних (внутрішніх) перевірок, службових розслідувань. Зокрема досі не визначені роль та відповідальність поліграфолога під час проведення перевірки, порядок забезпечення захисту прав осіб під час проведення опитування на поліграфі, не розроблені система, механізми забезпечення, форми, повноваження, функції та відповідальність органів (структур), які повинні контролювати сферу використання поліграфічних технологій в СБіО України.

У другому розділі – *“Сучасний стан державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України та аналіз зарубіжного досвіду”* – проаналізовано проблемні питання державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України, досліджено сучасний стан та процедури опитування персоналу сектору безпеки і оборони України з використанням поліграфа та розглянуто зарубіжний досвід використання поліграфічних технологій у цій сфері.

Зазначено, що в Україні перша хвиля популярності поліграфічних обстежень була викликана нагальною потребою практичних підрозділів органів внутрішніх справ у впровадженні новітніх технологій у практику виявлення та розслідування злочинів. Саме очевидні успіхи вітчизняних поліграфологів на ниві розкриття та розслідування злочинів стали юридичним фактом практичної

доцільності впровадження поліграфа в безпекових структурах держави та сприяли популяризації використання поліграфічних технологій серед працівників оперативних підрозділів поліції, насамперед працівників по боротьбі з організованою злочинністю. Проте закріплення на законодавчому рівні застосування поліграфічних технологій під час розслідування злочинів не відбулося.

Установлено, що універсальної методики проведення опитування персоналу СБіО України з використанням поліграфа як засобу забезпечення державної безпеки не існує.

Зазначено, що методичний інструментарій, який застосовують у діяльності силових складових СБіО України в ході роботи з персоналом та проведення службових розслідувань складається з тестів і тестових методик для проведення опитування з використанням поліграфа, основними (базовими) серед яких на сьогодні вважаються методика перевірочних та нейтральних запитань, методика контрольних запитань та методика виявлення прихованої інформації.

Наголошено, що достовірність результатів поліграфологічного обстеження з високим ступенем точності детекції правди або брехні багато в чому залежить від методики обробки отриманої інформації, яка потребує єдиного стандартизованого підходу до застосування у СБіО України.

Виявлено, що проблемними питаннями державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України є: недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази щодо використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України; наявність некваліфікованих державних експертів (спеціалістів-поліграфологів), яких залучають до виконання завдань в секторі безпеки і оборони; відсутність системи державного (громадського) контролю за використанням поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України; низька ефективність системи відбору кандидатів для навчання, а також організації підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації поліграфологів; відсутність взаємодії органів державного та військового управління з питань використання та впровадження поліграфічних технологій у діяльність поліції та інших правоохоронних органів; відсутність єдиного підходу до застосування методичного інструментарію під час проведення поліграфічних перевірок; низький рівень дослідженості критеріїв для обробки результатів опитування, вимог до спеціалістів, які мають право проводити такі дії; відсутність державного механізму атестації, сертифікації, перепідготовки, підвищення кваліфікації поліграфологів; відсутність механізму відповідальності поліграфологів за помилкові висновки тощо.

Проаналізовано зарубіжний досвід використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони, в ході якого встановлено, що поліграфічні технології неодноразово підтвердили свою доцільність, їх тривалий час успішно використовують у світі для зміцнення державної безпеки та запобігання проявам корупції, боротьби зі злочинністю, проведення внутрішніх

розслідувань, розкриття та розслідування резонансних злочинів, виявлення шпигунської агентури, відбору на військову та державну службу та ін.

Зарубіжний досвід показує, що пріоритетним завданням використання поліграфних технологій в секторі безпеки і оборони є перевірка за окремими напрямками стосовно конкретних питань або фактів: кримінальних розслідувань, контррозвідувальних розслідувань та операцій, контртерористичних розслідувань та операцій, розслідувань з питань безпеки, пов'язаної з персоналом, операцій зовнішньої розвідки, перевірки активів (визначення джерел), виправдання потенційного правопорушника, порушника або винного тощо.

Установлено, що за рівнем правового врегулювання країни світу можна розподілити на чотири групи, у яких використання поліграфних технологій врегульовано нормами низки законодавчих актів стосовно широкого кола суспільних відносин (Індія, Македонія, Польща, Туреччина, Сербія, Словенія, Канада, Угорщина, Чорногорія), підзаконними нормативно-правовими актами (Велика Британія, Бельгія, Болгарія, Білорусь, Ізраїль, Південна Корея, Чеська Республіка, Росія), окремим законом (США, Литва, Молдова), нормативно не врегульовано (Латвія, Сінгапур, Японія).

Розглянуто й охарактеризовано нормативно-правові акти, що регламентують використання поліграфних технологій у військових відомствах США, зокрема ЦРУ, ФБР та АНБ.

У **третьому розділі** – *“Удосконалення державного регулювання використання поліграфних технологій в умовах розвитку сектору безпеки і оборони України”* – запропоновано пріоритетні напрями та шляхи вдосконалення державного регулювання використання поліграфних технологій в секторі безпеки і оборони України, розроблено й обґрунтовано науково-практичні підходи до впровадження методичного інструментарію проведення опитування з використанням поліграфа у цій сфері.

У процесі дослідження визначено такі напрями вдосконалення державного регулювання використання поліграфних технологій в секторі безпеки і оборони України: реформування системи державного та військового управління у сфері використання та впровадження поліграфних технологій в секторі безпеки і оборони України; удосконалення законодавчого та нормативно-правового забезпечення державного регулювання використання поліграфних технологій в секторі безпеки і оборони України; проведення теоретичних та емпіричних наукових досліджень у сфері використання поліграфних технологій; розвиток загальнонаціональної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації поліграфологів.

Запропоновано організаційні, правові та соціальні шляхи вдосконалення державного регулювання використання поліграфних технологій в секторі безпеки і оборони України.

Організаційні шляхи передбачають: розроблення програми запровадження поліграфних технологій у практику діяльності структур сектору безпеки і оборони України; запровадження організаційно-правових засад використання та впровадження поліграфних технологій в секторі безпеки і

оборони України; поглиблення трансформаційних процесів, формування нових інститутів, організаційних структур та інструментів державного і військового управління у використанні та впровадженні поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України.

Правові шляхи передбачають: розроблення нормативно-правових актів, які регулюють діяльність структур використання поліграфічних технологій та визначають порядок їх використання в секторі безпеки і оборони України, та надання їм чинності.

Соціальні шляхи передбачають: проведення теоретичних та емпіричних наукових досліджень у сфері використання поліграфічних технологій із урахуванням взаємозв'язку науки, техніки та людини (поліграфолога), створення загальнонаціональної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації поліграфологів.

Розроблено авторський проект “Положення про організацію та порядок використання поліграфічних технологій у секторі безпеки і оборони України” (на прикладі Міністерства оборони України), у якому визначено основні принципи, напрями, умови, порядок та організаційно-штатну структуру підрозділів з використання поліграфічних технологій у Міністерстві оборони України. Положення регулює питання організації використання поліграфічних технологій Міністерства оборони України, визначає завдання, функції та основні методи діяльності, порядок підготовки і сертифікації поліграфологів, їх повноваження та порядок виконання покладених на них функцій.

Зазначено, що правовим механізмом реалізації завдань щодо підвищення ефективності використання поліграфічних технологій в Міністерстві оборони України має стати створення організаційно-правового документа “Положення про Інспекцію з використання поліграфічних технологій Міністерства оборони України”.

Основними завданнями Інспекції є: реалізація механізмів державного регулювання діяльності структурних підрозділів Міністерства оборони України, які застосовують у своїй діяльності поліграфічні технології, на підставі ліцензій, виданих у визначеному законодавством порядку; внесення на розгляд Міністра оборони України пропозицій щодо формування державної політики у зазначеній сфері.

Запропоновано основні тези “Положення про Міжвідомчу комісію з питань використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України”.

Завданнями Комісії визначено: аналіз організації та діяльності сектора безпеки і оборони України стосовно використання поліграфічних технологій; розроблення пропозицій щодо пошуку шляхів, механізмів та способів вирішення проблемних питань, які виникають під час використання поліграфічних технологій у діяльності сектора безпеки і оборони України; підготовка з урахуванням загальноновизнаних міжнародних норм і стандартів пропозицій щодо вдосконалення й оптимізації використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України; підготовка та розгляд проектів законів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, державних

програм, заходів з питань удосконалення використання поліграфічних технологій в Україні, координація роботи відповідних структур для посилення боротьби зі злочинністю, корупцією, захисту прав і свобод громадян, своєчасного виявлення зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці України та запобігання їм.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі теоретично узагальнено та вирішено актуальне завдання щодо науково-теоретичного обґрунтування механізмів державного регулювання використання поліграфічних технологій у секторі безпеки і оборони України, а також проаналізовано їх сучасний стан і розроблено науково-практичні рекомендації органам державного та військового управління стосовно підвищення ефективності використання поліграфічних технологій у секторі безпеки і оборони України. Реалізовані мета і завдання дослідження дають підстави сформулювати такі висновки та рекомендації.

1. Аналіз теоретико-правових аспектів державного регулювання використання поліграфічних технологій в Україні вказує на наявність нагальної потреби в інтеграції зусиль науковців усіх галузей наук, політологів, управлінців, державних експертів (поліграфологів), правознавців, громадян у напрямі активного наукового пошуку нових ідей, політичних та державно-управлінських рішень у контексті осмислення сучасних поглядів на сутність, напрями, шляхи, засоби, способи і методи забезпечення кадрової безпеки, ефективного запобігання правопорушенням у сфері державної безпеки на основі науково обґрунтованих засад державного управління забезпечення національної безпеки загалом та основ державного регулювання використання поліграфічних технологій у секторі безпеки і оборони України зокрема.

На підставі системного аналізу наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, нормативно-правової бази щодо сутності, завдань та механізмів реалізації державного регулювання використання поліграфічних технологій в Україні виявлено, що державне регулювання у цій сфері є одним із пріоритетів політики національної безпеки України. Дослідники єдині в думці, що стратегічним завданням національної безпеки України в цій сфері є визначення напрямів та шляхів вирішення проблемних питань щодо використання поліграфічних технологій у секторі безпеки і оборони України з метою впровадження механізмів забезпечення очищення влади від корупціонерів та агентури іноземних спецслужб, непрофесіоналів, політичної кон'юнктури, що дасть змогу сформувати висококваліфікований, патріотичний, політично нейтральний корпус державних службовців, військовослужбовців, працівників правоохоронних органів.

Визначено, що державне регулювання використання поліграфічних технологій у секторі безпеки і оборони України – це системна та впорядкована діяльність органів державного і військового управління, спрямована на коригування роботи складових сектору безпеки і оборони для досягнення

відповідного рівня взаємодії та зосереджена на одержанні, обробці, зберіганні та використанні інформації, отриманої за допомогою поліграфа з метою якісного комплектування керівних посад для сектору безпеки і оборони, ефективного запобігання правопорушенням у сфері державної безпеки, викорінення корупції.

2. Визначено та охарактеризовано механізми державного регулювання використання поліграфічних технологій у секторі безпеки і оборони України, зокрема організаційний, соціальний, правовий та психологічний. Основна їх роль полягає у спрямуванні на забезпечення державної безпеки за допомогою поліграфічних технологій, боротьбу з корупцією в органах державної влади, що в сукупності забезпечуватимуть ефективне функціонування збалансованої системи національної безпеки України.

Організаційний механізм – це система певних інструментів, методів, засобів, важелів та заходів, спрямованих на використання поліграфічних технологій у секторі безпеки і оборони України з метою удосконалення системи державного та військового управління в умовах реформування сектору безпеки і оборони України, удосконалення кадрової політики України у сфері безпеки і оборони, запобігання та протидії корупції тощо.

Соціальний механізм – це спосіб організації та функціонування управління, який базується на використанні поліграфічних технологій, створенні та розвитку керівної системи, що призначена забезпечувати досягнення цілей у ході управлінського процесу та розвиток дієвої системи соціального партнерства.

Правовий механізм – це система законодавчих та нормативно-правових норм щодо питань державного регулювання використання поліграфічних технологій у секторі безпеки і оборони України, яка може бути реалізована впровадженням “Положення про організацію та порядок використання поліграфічних технологій в Україні”, що сприятиме якісному відбору осіб та використанню приладів і методик, сертифікованих та перевірених на надійність та валідність, а також конкретизуватиме діяльність Інспекції із використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України.

Психологічний механізм – це сукупність способів досліджень, в основу яких покладено психологічні особливості (індивідуальні та колективні) суб’єкта державного управління, що виявляються у процесі прийняття ним управлінських рішень такими способами: лабораторного експерименту; формалізації, у якій за допомогою формальних міркувань виводяться нові твердження (наприклад, відсутність у піддослідної особи ознак корупційних дій), що є наслідками прийнятих аксіом; експериментальної перевірки, яка ґрунтується на моделюванні діяльності з прийняття рішень, зокрема з використанням комп’ютерних (поліграфічних) технологій.

3. Проведено системний аналіз нормативно-правової бази з питань правового забезпечення державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України, який свідчить, що формування національної правової системи в цій сфері проходить складний процес гармонізації з міжнародно-правовими та загальноєвропейськими стандартами.

Встановлено, що правовою основою використання поліграфних технологій є Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Господарський процесуальний кодекс України, а також Закони України: “Про судову експертизу”, “Про захист персональних даних”, “Про інформацію”, “Про запобігання корупції”, “Про державну таємницю”, “Про оперативно-розшукову діяльність”, “Про Національну поліцію”, “Про Національне антикорупційне бюро України”, “Про прокуратуру”, “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”; “Про державну службу”, “Про розвідувальні органи України”, “Про контррозвідувальну діяльність”, “Про захист прав споживачів” та інші нормативно-правові акти України.

Аналіз національного законодавства, що регулює суспільні відносини у цій сфері, дав змогу встановити основні проблеми системного законодавчого і правового регулювання відносин у сфері використання поліграфних технологій: відсутність концептуальної правової бази з питань забезпечення захисту прав осіб під час проведення опитування на поліграфі; хаотичність практики застосування існуючих законодавчих та інституційних механізмів, зокрема нерозробленість системи, механізмів забезпечення, форм, повноважень, функцій та відповідальності органів (структур), які повинні контролювати сферу використання поліграфних технологій у секторі безпеки і оборони України; наявність у чинній законодавчій та нормативно-правовій базі недоліків, що спричиняють розвиток зловживань, порушення прав та свобод людини, зростання недовіри до таких опитувань та поширення непрофесіоналізму у цій сфері; невизначеність ролі та відповідальності поліграфолога під час проведення перевірки.

4. Виявлено проблемні питання державного регулювання використання поліграфних технологій у секторі безпеки і оборони України: недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази щодо використання поліграфних технологій в секторі безпеки і оборони України; наявність некваліфікованих державних експертів (спеціалістів-поліграфологів), яких залучають до виконання завдань у секторі безпеки і оборони; відсутність системи державного (громадського) контролю за використанням поліграфних технологій у секторі безпеки і оборони України; низька ефективність системи відбору кандидатів для навчання, а також організації підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації поліграфологів; відсутність взаємодії органів державного та військового управління з питань використання та впровадження поліграфних технологій у діяльність поліції та інших правоохоронних органів; відсутність єдиного підходу до застосування методичного інструментарію під час проведення поліграфних перевірок; низький рівень дослідженості критеріїв для обробки результатів опитування, вимог до спеціалістів, які мають право проводити такі дії; відсутність державного механізму атестації, сертифікації, перепідготовки, підвищення кваліфікації спеціалістів-поліграфологів; відсутність механізму відповідальності поліграфологів за помилкові висновки тощо.

5. Проаналізовано й узагальнено зарубіжний досвід державного регулювання використання поліграфічних технологій у структурах безпеки і оборони, який показує, що використання комплексу методичних процедур (поліграфічних технологій) набуло значного поширення в усьому світі та має більш ніж столітню історію практичного проведення поліграфічних досліджень у різних сферах та напрямках діяльності. Так, опитування з використанням поліграфа проводять у багатьох країнах світу, серед яких загальноновизнаним лідером залишається США. Ці методи популярні у правоохоронних органах Японії, Ізраїлю, Бельгії, Індії, Казахстану, Канади, Китаю, Колумбії, Литви, Південної Кореї, Сербії, Сінгапуру, Фінляндії, Хорватії, Чорногорії, серед держав-сусідів – у Польщі, Росії, Угорщині, Болгарії, Білорусі та Молдові.

Установлено, що за рівнем правового врегулювання країни світу можна розподілити на чотири групи: у яких використання поліграфічних технологій врегульовано нормами низки законодавчих актів стосовно широкого кола суспільних відносин (Індія, Македонія, Польща, Туреччина, Сербія, Словенія, Канада, Угорщина, Чорногорія); підзаконними нормативно-правовими актами (Велика Британія, Бельгія, Болгарія, Білорусь, Ізраїль, Південна Корея, Чеська Республіка, Росія); окремим законом (США, Литва, Молдова), нормативно не врегульовано (Латвія, Сінгапур, Японія).

6. Запропоновано пріоритетні напрями та шляхи вдосконалення державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України. Зокрема пріоритетні напрями передбачають: реформування системи державного та військового управління у сфері використання та впровадження поліграфічних технологій у секторі безпеки і оборони України; удосконалення законодавчого та нормативно-правового забезпечення державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України; проведення теоретичних та емпіричних наукових досліджень у сфері використання поліграфічних технологій; розвиток загальнонаціональної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації поліграфологів.

Визначено організаційні, правові та соціальні шляхи вдосконалення державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України.

Організаційні шляхи передбачають: розроблення програми запровадження поліграфічних технологій у практику діяльності структур сектору безпеки і оборони; запровадження організаційно-правових засад використання та впровадження поліграфічних технологій у секторі безпеки і оборони України; поглиблення трансформаційних процесів, формування нових інститутів, організаційних структур та інструментів державного і військового управління у використанні та впровадженні поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України.

Правові шляхи передбачають розроблення нормативно-правових актів, які регулюють діяльність структур використання поліграфічних технологій та визначають порядок їх використання в секторі безпеки і оборони України, а також надання їм чинності.

Соціальні шляхи передбачають: проведення теоретичних та емпіричних наукових досліджень у сфері використання поліграфічних технологій із урахуванням взаємозв'язку науки, техніки та людини (поліграфолога); створення загальнонаціональної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації поліграфологів.

7. Удосконалено методичний інструментарій проведення опитування з використанням поліграфа в секторі безпеки і оборони України, який дасть змогу запровадити єдиний підхід до методики обчислення результатів опитування з використанням поліграфа в державних організаціях, а також роботі приватних підприємств та громадських організацій, що застосовують у своїй діяльності поліграфічні технології. Зокрема емпірична система оцінювання результатів опитування з використанням поліграфа містить такі етапи: оцінювання якості поліграм; виявлення ознак реакцій; вибір інформативних ознак для порівняння фізіологічних реакцій; застосування правил перетворення результатів експертно-візуального порівняння вираженості інформативних ознак у числові оцінки; застосування правил підсумовування балів, наданих порівнюваним реакціям, і прийняття рішення на основі отриманих балів; вибір порогів прийняття рішення на основі нормативних даних.

Наукові результати дисертаційного дослідження дають підстави запропонувати практичні рекомендації органам державного та військового управління, які є суб'єктами законодавчої ініціативи, до компетенції яких належить формування нормативно-правового забезпечення використання поліграфічних технологій у структурах безпеки і оборони, а саме: модернізація наукового, інформаційно-технічного та кадрового забезпечення, що сприятиме розробленню та реалізації сучасних наукових, інформаційно-технічних проєктів, концепцій, доктрин, стратегій, державних програм, планів, інструкцій та вжиттю окремих заходів; організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації поліграфологів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. Дмитренко Ю. С. Поняття та сутність державного регулювання використання поліграфічних технологій в Україні як засобу забезпечення державної безпеки [Електронний ресурс] / Ю. С. Дмитренко // Держ. упр.: удосконалення та розвиток. – 2016. – № 9. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1052>.

2. Дмитренко Ю. С. Теоретико-методичний інструментарій проведення опитування з використанням поліграфа / Ю. С. Дмитренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 10. – С. 91–95.

3. Дмитренко Ю. С. Інституційний механізм державного регулювання застосування поліграфічних технологій / Ю. С. Дмитренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 11. – С. 113–117.

4. Дмитренко Ю. С. Державне регулювання використання поліграфічних технологій у провідних країнах світу / Ю. С. Дмитренко // Держава та регіони. – 2017. – № 2. – С. 148–152 (Серія “Державне управління”).

5. Dmitrenko Y. S. Analysis of normative and legal provisions of the state regulation of the use of polygraph technologies in the security and defense sector of Ukraine / Y.S. Dmitrenko // European Applied Sciences. – 2017. – № 2. – P. 3–5.

6. Дмитренко Ю. С. Організаційно-правовий механізм державного регулювання застосування поліграфічних технологій / Ю. С. Дмитренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 12. – С. 111–115.

7. Дмитренко Ю. С. Удосконалення механізмів застосування поліграфічних технологій шляхом використання методики обрахунку результатів поліграфічних перевірок у безпековому секторі держави / Ю. С. Дмитренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 13. – С. 88–93.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

8. Дмитренко Ю. С. Правові аспекти використання поліграфа в Збройних Силах України / Ю. С. Дмитренко // Військова освіта і наука: сьогодні та майбутнє : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 27 лист. 2015 р.). – К. : Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, 2015. – С. 300.

9. Дмитренко Ю. С. Проблеми державного регулювання використання поліграфічних технологій в силових структурах України / Ю. С. Дмитренко // Інноваційний розвиток науки нового тисячоліття: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 21–22 квіт. 2017 р.) : у 3 ч. Ч. 1 // Молодий вчений. Херсон : ВД “Гельветика”, 2017. – С. 117–119.

10. Дмитренко Ю. С. Державно-управлінські аспекти використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України / Ю. С. Дмитренко // Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 28 квіт. 2017 р.). – К. : Військ. ін-т Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, 2017. – С. 122–124.

11. Дмитренко Ю. С. Механізми державного регулювання використання поліграфічних технологій у секторі безпеки і оборони України / Ю. С. Дмитренко // Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики: матеріали II Всеукр. Наук. конф. (Дніпро, 26–27 трав. 2017 р.): у 2. ч. Ч. II; наук. ред. О. Ю. Висоцький; Дніпровський нац. ун-т ім. Олеся Гончара. – Дніпро: СПД “Охотнік”, 2017. – С. 205–207.

12. Дмитренко Ю. С. Сучасні наукові підходи до застосування методичного інструментарію проведення опитування з використанням поліграфа / Ю. С. Дмитренко // Публічне управління: ціннісні орієнтири, стандарти якості та оцінка ефективності: матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 26 трав. 2017 р.): у 5 ч. Ч.1 / за заг. ред. В. С. Куйбіди, А. П. Савкова, С. В. Загороднюка. – К.: НАДУ, 2017. – С. 53–54.

13. Дмитренко Ю. С. Обґрунтування необхідності введення “Положення про організацію та порядок використання поліграфічних технологій у секторі безпеки і оборони України” / Ю. С. Дмитренко // Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації : зб. тез III Міжнар. наук.-

практ. конф. (м. Хмельницький, 22–23 вер. 2017 р.) ; за заг. ред. д. е. н., проф. Синчака В. П. – Хмельницький : ХУУП, 2017. – С. 294.

АНОТАЦІЯ

Дмитренко Ю.С. Державне регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку. – Хмельницький університет управління та права, Хмельницький, 2017.

У дисертаційному дослідженні вперше теоретично обґрунтовано механізми державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України, виявлено проблеми впровадження поліграфічних технологій у силових та спеціальних структурах держави для їх подальшого вирішення шляхом удосконалення державного регулювання у цій сфері, а також розроблення науково-практичних рекомендацій органам державного та військового управління щодо забезпечення використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України.

Визначено й охарактеризовано механізми державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України (організаційний, соціальний, правовий, психологічний) та розкрито їх основну роль, що полягає у спрямуванні на забезпечення державної безпеки, боротьбу з корупцією в органах державної влади за допомогою поліграфічних технологій, що в сукупності забезпечуватимуть ефективне функціонування збалансованої системи національної безпеки України.

Проаналізовано зарубіжний досвід державного регулювання використання поліграфічних технологій у структурах оборони і безпеки.

Встановлено, що за рівнем правового врегулювання країни світу можна розподілити на чотири групи, у яких використання поліграфічних технологій врегульовано: нормами низки законодавчих актів стосовно широкого кола суспільних відносин (Індія, Македонія, Польща, Туреччина, Сербія, Словенія, Канада, Угорщина, Чорногорія), підзаконними нормативно-правовими актами (Велика Британія, Бельгія, Болгарія, Білорусь, Ізраїль, Південна Корея, Чеська Республіка, Росія), окремим законом (США, Литва, Молдова), нормативно не врегульовано (Латвія, Сінгапур, Японія).

Запропоновано пріоритетні напрями державного регулювання використання поліграфічних технологій в секторі безпеки і оборони України та визначено шляхи їх досягнення.

Удосконалено методичний інструментарій проведення опитування з використанням поліграфа в секторі безпеки і оборони України, який дає змогу запровадити єдиний підхід до методики обчислення результатів опитування з використанням поліграфа в державних організаціях, а також роботі приватних

підприємств та громадських організацій, що застосовують у своїй діяльності поліграфні технології.

Розроблено проект “Положення про організацію та порядок використання поліграфних технологій у секторі безпеки і оборони України” (на прикладі Міністерства оборони України), у якому визначено основні принципи, напрями, умови, порядок та організаційно-штатну структуру підрозділів з використання поліграфних технологій у Міністерстві оборони України.

Запропоновано основні тези “Положення про Міжвідомчу комісію з питань використання поліграфних технологій в секторі безпеки і оборони України”.

Ключові слова: державне регулювання, сектор безпеки і оборони, поліграфні технології, поліграф, опитування з використанням поліграфа, державна безпека, політика забезпечення національної безпеки.

ANNOTATION

Dmytrenko Y.S. State regulation of the use of polygraph technologies in the security and defense sector of Ukraine. – Manuscript copyright.

Thesis for obtaining the candidate of sciences degree in public administration, speciality 25.00.05 – public administration in the sphere of national security and protection of civil order. – Khmelnytskyi university of management and law, Khmelnytskyi, 2017.

The thesis presents the first theoretical substantiation of the content of state regulation of the use of polygraph technologies in the security and defense sector of Ukraine and reveals the problems of introduction of polygraph technologies in power and special structures of the state for their further solution by means of improvement of state regulation in this field, as well as development of theoretical and practical recommendations for the state and military authorities to ensure the use of polygraph technologies in the security and defense sector of Ukraine.

The thesis defines and characterizes the mechanisms of state regulation of the use of polygraph technologies in the security and defense sector of Ukraine (organizational, social, legal, psychological) and shows their main role, which consists in support of state security, combatting against corruption in the state authorities with the help of polygraph technologies, which in aggregate will ensure the effective functioning of a balanced system of national security of Ukraine.

A systematic analysis of the normative and legal framework for legal provision of state regulation of the use of polygraph technologies in the security and defense sector of Ukraine has been carried out and shows that the formation of the national legal system in this area is a complicated process of harmonization with international legal and European standards.

The thesis reveals the problem issues of state regulation of the use of polygraph technologies in the security and defense sector of Ukraine.

The thesis provides theoretical grounding of a state administrative approach to conducting of the polygraph examinations of the personnel in the security and defense sector of Ukraine, which includes a system of measures, among which: creation of a mechanism for coordination and interaction between the executive authorities, in particular, the coordination and analytical center on the use of polygraph technologies; a methodology for calculation of the results of polygraph examinations to be used in this sector; establishment of the Inspection on the use of polygraph technologies in the subdivisional parts of the security and defense sector of Ukraine, which would act under control of the Interdepartmental Commission under the National Security and Defense Council of Ukraine.

The thesis analyzes and generalizes the international experience of state regulation of the use of polygraph technologies in the security and defense structures, which proves that the use of the complex of methodological procedures (polygraph technologies) has become widespread throughout the world and has more than a century of history of practical conducting of polygraph examinations in different fields and activities.

The priority directions and ways of improvement of state regulation of the use of polygraph technologies in the security and defense sector of Ukraine are proposed. In particular, the priority directions include reformation of the system of state and military management in the field of the use and introduction of polygraph technologies in the security and defense sector of Ukraine; improvement of legislative and normative and legal provision of state regulation of the use of polygraph technologies in the security and defense sector of Ukraine; development of a nationwide system of training, retraining and advanced training of the polygraph examiners.

The organizational, legal and social ways of improvement of state regulation of the use of polygraph technologies in the security and defense sector of Ukraine are determined.

Methodological tools of conducting of polygraph examinations in the security and defense sector of Ukraine are improved, which enables to introduce a unified approach to the methods of calculation of the results of polygraph examinations in the state organizations, as well as in work of private enterprises and public organizations which use polygraph technologies in their activities.

In particular, an empirical system of assessment of the results of polygraph examinations includes the following steps: assessment of the quality of polygrams; revealing of reactions signs; selection of informative features that are used when comparing physiological reactions; rules of transformation of the results of expert visual comparison of the intensity of informative features into numeric evaluation; rules of summation of the scores assigned to reactions under comparison, and making a decision based on the final scores; selection of the thresholds for decision making based on the normative data.

Key words: state regulation, security and defense sector, polygraph technologies, polygraph, polygraph examination, state security, national security policy.

Підп. до друку 17.11.2017. Формат 60×84 1/16.
Папір офсетний. Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 1,16.
Наклад 100 прим. Зам. № 132.
Віддруковано у Хмельницькому університеті управління та права.
29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 8
Тел.: (382) 71-75-91
www.univer.km.ua

Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 2105 від 21.02.2005 р.